

Nr 203.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—6:o hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler uppkomna frågor om understöd åt efterlevande till i det följande angivna, i statens tjänst anställda personer m. m. och anför därvid:

1:o.

Ingenjören vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori Otto Einar Kullbergs dotter. Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Kullberg var född den 3 oktober 1891 och avled den 4 december 1937; att han från den 1 december 1925 intill sin död eller under omkring 12 år innehade anställning såsom ingenjör vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori

enligt ett mellan styresmannen för gevärsfaktoriet och Kullberg upprättat kontrakt;

att han i nämnda egenskap åtnjöt arvode, som från och med den 1 november 1930 utgjorde 9,000 kronor för år;

att Kullberg vid sin död efterlämnade änkan Märta Ingegärd Kullberg, född Asplund, vilken är född den 23 november 1899, och dottern Kerstin Ingegärd, född den 1 december 1926;

att bouppteckningen efter Kullberg utvisade brist, dock att på grund av försäkringar, till vilka änkan och dottern insatts såsom förmånstagare, dessa uppburit ett belopp av omkring 2,100 kronor;

att Kullbergs efterlevande uppbära familjepension från Svenska personalpensionskassan, vilken pension utgår med för år räknat 510 kronor till änkan och 374 kronor till dottern eller med tillhoppa 884 kronor intill utgången av den månad, under vilken dottern uppnår 21 års ålder, samt med 680 kronor till änkan för tiden därefter, så länge hon lever och ej ingår nytt äktenskap;

samt att Kungl. Maj:t genom beslut den 29 april 1938 medgivit, att till Kullbergs dödsbo finge såsom begravningshjälp utbetalas ett belopp av 400 kronor från lantförsvarets anslag till extra utgifter.

Arméförvaltningens tyg- och civila departement hava med gemensamt utlåtande av den 7 juni 1938 överlämnat en av *styresmannen för Karl Gustavs stads gevärsfaktori* gjord framställning om utverkande av pension åt änkefru Kullberg samt uppfostringsbidrag åt den minderåriga dottern.

Arméförvaltningens civila departement har i förenämnda utlåtande förklarat sig icke kunna tillstyrka utverkande av pension åt änkefru Kullberg, enär hennes man varit anställd i statens tjänst under allenast 12 år och änkefru Kullberg, som endast vore omkring 38 år gammal, för sig och sin dotter åtnjöte pension från svenska personalpensionskassan samt, såvitt av handlingarna framginge, vore fullt frisk och arbetsför. Däremot har civila departementet hemställt, att makarna Kullbergs dotter — såsom skett i andra liknande fall — måtte tillerkännas ett årligt uppfostringsbidrag av 384 kronor.

Arméförvaltningens tygdepartement har — under åberopande bland annat av ett handlingarna bifogat intyg av innehåll att änkefru Kullberg, som före sitt äktenskap innehaft kontorsanställning, efter mannens död sökt men icke lyckats erhålla dylik anställning — hemställt om utverkande av pension åt änkefru Kullberg med 735 kronor för år samt uppfostringsbidrag åt makarna Kullbergs dotter med 368 kronor för år.

Statskontoret har erinrat om 1937 års riksdags beslut (prop. nr 241, p. 7; bankoutsk. utl. nr 36, p. 8; riksd. skr. nr 179) i fråga om uppfostringsbidrag till belopp av 384 kronor för år åt vart och ett av avlidne vägingenjörssistenten K. A. G. Krouthéns två minderåriga barn, och har statskontoret, enär omständigheterna i berörda ärende syntes statskontoret jämförbara med de i detta ärende föreliggande, förklarat sig, med hänsyn tillika till vad armé-

förvaltningens civila departement i ärendet anført, böra biträda den av civila departementet gjorda hemställan.

För egen del biträder jag förslaget om beredande åt makarna Kullbergs minderåriga dotter av uppfostringsbidrag till belopp av 384 kronor för år. Där- emot finner jag förhållandena åtminstone icke för närvarande motivera ut- verkande av pension åt änkefru Kullberg.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ingenjören vid Karl Gustavs stads gevärsfaktori Otto Einar Kullbergs och hans efterlämnade änka Märta Ingegärd Kullbergs, född Asplund, minderåriga dotter Kerstin Ingegärd må från och med den 1 januari 1938 till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor.

2:o.

Provinsialläkaren Carl Gustaf Fritzells änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Fritzell var född den 9 februari 1863 och avled den 22 november 1937;

att han efter tjänstgöring å olika kommunala och statliga läkarbefattningar den 19 januari 1924 blev utnämnd till provinsialläkare i Röstånga distrikt, i vilken befattning han kvarstått till den 17 februari 1928;

att han vid sistnämnda tidpunkt i pensionshänseende kunde återropa en anställningstid i statens tjänst av något över 9 år 3 månader och att han där- utöver tjänstgjort såsom extra provinsialläkare under en sammanlagd tid av nära 3 år;

att 1928 års riksdag efter därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag (prop. nr 78, p. 3; bankoutsk. utl. nr 30, p. 57; riksd. skr. nr 352, p. 41) beviljat Fritzell en årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 3,000 kronor;

att Fritzell, enär han vid utnämningen till ordinarie provinsialläkare redan uppnått 60 års ålder, jämlikt bestämmelserna i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa ej kunde vinna delaktighet i denna kassa;

att han vid sin död efterlämnade änkan Maria Kristina Fritzell, född Berg- sten, vilken är född den 26 juli 1869, samt tre till myndig ålder komna barn, därav en son och två gifta döttrar;

att sonen har kontorsplats i Stockholm och att döttrarna äro gifta, den ena med en extra hovrättsfiskal i Umeå och den andra med en lärare i Sigtuna;

att bouppteckningen efter Fritzell utvisade en behållning av omkring 300 kronor;

samt att ett belopp av 8,300 kronor tillfallit änkefru Fritzell på grund av en av mannen under livstiden tagen livförsäkring.

Änkefru Fritzell har hos Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande av åtgärder för beredande av pension åt henne, därvid hon framhållit bland annat, att hon icke kunde förvänta något nämnvärt bidrag till sitt uppehälle av barnen.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt pension åt änkefru Fritzell till belopp av 1,200 kronor för år, att utgå från och med den 1 december 1937.

Statskontoret har erinrat, att riksdagen i åtskilliga tidigare fall beviljat pension åt änkor efter sådana befattningshavare, som på grund av inträdd ålder antingen icke alls eller ock endast mot erläggande av betungande retroaktiv-avgifter kunnat vinna delaktighet i vederbörande änke- och pupillkassa, och har ämbetsverket med hänsyn härtill förklarat sig icke vilja göra erinran mot att änkefru Fritzell bereddes en årlig pension genom framställning till riksdagen. Beträffande pensionens storlek har statskontoret såsom skäligt belopp föreslagit 804 kronor för år.

Även jag finner mig kunna förorda, att pension utverkas åt änkefru Fritzell. I fråga om storleken av pensionen ansluter jag mig till statskontorets förslag. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att provinsialläkaren Carl Gustaf Fritzells änka Maria Kristina Fritzell, född Bergsten, må från och med den 1 december 1937 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 804 kronor.

3:o.

Intendenten hos statens arbetslöshetskommission, löjtnanten i armén Ernst Wilhelm Söderströms änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Söderström var född den 7 december 1880 och avled den 31 januari 1936;

att han inträdde i krigstjänst den 7 december 1897, befordrades till sergeant av 2. klassen vid Hälsinge regemente den 25 juni 1907 och till sergeant av 1. klassen vid samma regemente den 5 april 1915;

att han den 5 december 1918 övergick från beställning å aktiv stat till reservstat vid Hälsinge regemente;

att Söderström, som år 1922 utnämns till fanjunkare å reservstat, efter den 7 december 1930 uppnådd pensionsålder avgick från beställningen å reservstat med rätt till reservstatspension samt i samband därmed inträdde i Hälsinge regementes reserv;

att han den 31 december 1931 utnämndes till löjtnant i armén;

att han under tiden 13 juli 1921—31 mars 1924 var inköpschef vid södra Sveriges statsarbeten;

att han från och med den 1 april 1924 intill sin död var anställd såsom intendent vid statens arbetslöshetskommissions kansli;

att hans avlöningsförmåner från och med den 1 juli 1933 uppgingo till 10,500 kronor för år;

att han vid sin död efterlämnade änkan Emma Maria Söderström, född Ellström, vilken är född den 15 december 1878, samt sex barn i ålder mellan 21 och 30 år, därav två söner och fyra döttrar;

att egendomen efter Söderström avträtts till urarva konkurs;

att änkefru Söderström åtnjuter pension efter mannen på grund av hennes militära anställning, vilken pension grundats på den änkepensionsrätt, mannen innehade vid övergången å reservstat, och för närvarande utgår med 480 kronor 60 öre för år jämte dyrtidstillägg;

att änkefru Söderström på grund av sjukdom icke kan försörja sig genom förvärvsarbete;

samt att barnen icke hava sådan ekonomisk ställning, att de kunna verkamt bidra till sin moders uppehälle.

I skrivelse den 21 december 1937 har *statens arbetslöshetskommission* gjort framställning om beredande av ett årligt understöd åt änkefru Söderström utöver den änkepension, hon åtnjuter på grund av mannens förutvarande anställning såsom underofficer. Till stöd för framställningen har kommissionen åberopat bland annat, att mannen Söderström på ett synnerligen förtjänstfullt sätt handhaft sina stora värden omspannande arbetsuppgifter, ävensom framhållit, att änkefru Söderströms ekonomiska ställning vore brydsam.

Statskontoret har tillstyrkt årligt understöd åt änkefru Söderström till belopp av 320 kronor för år, att utgå från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., och därvid anfört i huvudsak följande:

Enligt vad handlingarna i ärendet utvisa har Söderströms anställning vid södra Sveriges statsarbeten och statens arbetslöshetskommission varit av sådan art, att han i enlighet med vad som i liknande fall tillämpats bort kunna påräkna pension av statsmedel vid avgång från befattningen efter uppnådd pensionsålder.

Av handlingarna i ärendet framgår vidare, att boet efter Söderström blivit avträtt till konkurs samt att änkefru Söderström — vilken, enligt vad ämbetsverket under hand inhämtat, saknar andra medel till sitt uppehälle än änkepensionen å 480 kronor årligen — på grund av sjukdom är urständssatt att försörja sig själv.

Vid hänsynstagande till nu angivna förhållanden vill statskontoret — ehuru Söderströms anställning vid ovanberörda statsarbeten och arbetslöshetskommissionen uppgått endast till något mer än 14½ år — icke motsätta sig, att änkefru Söderström erhåller ett årligt understöd av statsmedel. Detta synes böra sättas i förhållande till den avlöning mannen åtnjutit hos arbetslöshetskommissionen och till omfattningen av hans tjänstgöring hos kommissionen, varjämte hänsyn bör tagas till den änkefru Söderström redan tillerkända änkepensionen. För sin del vill statskontoret förorda, att understödet bestämmes till sådant belopp, att detsamma jämte den författningsenligt utgående änkepensionen uppgår till omkring 800 kronor. I enlighet härmed torde understödet böra fastställas till 320 kronor årligen att utgå från och med tidpunkten för mannens frånfälle den 31 januari 1936.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter anser jag mig kunna förorda, att änkefru Söderström i anledning av mannens tjänstgöring hos södra Sveriges statsarbeten och statens arbetslöshetskommission tillerkännes särskild pension med skäligt belopp, att utgå vid sidan om den pension, som författningsenligt tillkommer henne på grund av mannens militära anställning. Mot det av statskontoret föreslagna understödsbeloppet, 320 kronor för år, finner jag icke anledning till annan erinran än att beloppet synes för vinnande av delbarhet med tolv böra jämkas till 324 kronor. Pensionen, som bör bestri-das från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., synes mig skä-ligen böra få utgå från och med ingången av år 1938.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att intendenten hos statens arbetslöshetskommission, löjt-nanten i armén Ernst Wilhelm Söderströms änka Emma Ma-ria Söderström, född Ellström, må från och med den 1 ja-nuari 1938 under sin återstående livstid, så länge hon för-bli'r änka, uppbära — förutom henne på grund av mannens militära anställning tillkommande pension — en årlig pen-sion från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. till belopp av 324 kronor.

4:o.

Avlidne landsfiskalen Magnus Köhlers frånskilda hustru. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Köhler var född den 30 september 1875 och avled den 9 december 1937;

att han innehade befattning såsom ordinarie kronolänsman i Södra Møre härads västra distrikt under tiden från och med den 19 december 1905 in-till den 1 januari 1918, då han tillträdde befattning såsom landsfiskal;

att han i sistnämnda egenskap tjänstgjorde i olika distrikt, senast från och med den 1 juni 1924 och intill sin död i Kungsäters distrikt;

att han var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa med ett delaktig-hetsbelopp, som senast utgjorde 770 kronor, och att han erlagt stadgade av-gifter till kassan;

att Köhler såsom innehavare av befattning med oreglerad avlöning icke blivit underkastad bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet;

att han den 26 mars 1909 ingick äktenskap med Anna Karolina Petersson, född den 20 augusti 1881;

att vederbörande häradsrätt genom utslag den 3 juli 1931, vilket utslag fastställdes av Göta hovrätt den 14 mars 1932, dömde till äktenskapsskill-nad mellan makarna Köhler, därvid mannen Köhler förpliktades att såsom underhållsbidrag till fru Köhler utgiva 150 kronor i månaden;

att makarna Köhler åter flyttade samman den 4 april 1932 och därefter allt intill mannens död sammanbodde med varandra;

att Köhler vid sin död såsom dödsbodelägare efterlämnade tre bröder;
att bouppteckningen efter Köhler utvisade en behållning av omkring 16,000 kronor;

att enligt ett av Köhler den 27 maj 1934 upprättat testamente all hans egendom skulle vid hans död med full äganderätt tillfalla fru Köhler jämte annan person, till lika fördelning dem emellan;
samt att fru Köhler icke ingått nytt äktenskap.

Hos Kungl. Maj:t har fru Köhler — under åberopande att hon såsom frånskild hustru författningsenligt icke vore berättigad till pension efter mannen — anhållit att komma i åtnjutande av dylik pension och därvid anført bland annat följande:

Köhler hyste själv intill sin död den uppfattningen, att hans frånskilda hustru skulle erhålla pension efter honom jämlikt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet, och han hade själv kort före sin död gjort anteckningar rörande detta reglemente att företes för den blivande boutredningsmannen. Det var hans förvisning därom, som gjort, att makarna icke ånyo ingått äktenskap med varandra. Detta hade annars legat nära till hands, då de i alla fall efter skilsmässan flyttat tillsammans och sammanbott såsom äkta makar under de 5 à 6 sista åren av mannens levnad.

Till stöd för framställningen må tillika framhållas, att Köhler under hela sin tjänstetid erlagt pensionsavgifter samt att fru Köhler, som i nära 15 års tid biträtt mannen med förekommande göromål å landsfiskalskontoret, numera saknar möjlighet att genom eget arbete försörja sig och icke heller har andra inkomster att tillgå för sitt uppehälle.

Statskontoret har tillstyrkt pension åt fru Köhler till belopp av 1,128 kronor för år och därvid anført följande:

Statskontoret vill erinra, att då i tidigare fall fråga uppkommit om beredande av pension åt frånskild hustru till sådan befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen, som icke varit underkastad bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet — enligt vilka frånskild hustru under vissa förutsättningar medgivits rätt till familjepension — ämbetsverket ansett sig icke kunna tillstyrka pension med hänsyn till de vittomfattande och svåröverskådliga konsekvenser, som skulle kunna följa därav.

Statskontoret, som alltjämt i princip vidhåller denna sin uppfattning, får emellertid med avseende å nu förevarande fall fästa uppmärksamheten vid de alldeles särskilda omständigheter som här föreligga, i det att Anna Karolina Köhler endast helt kort efter det äktenskapsskillnaden fastställts flyttat samman med sin frånskilde man, och att denna sammanlevnad fortfarit under en tid av närmare sex år intill mannens frånfälle. Framhållas må också, att mannen Köhler i ett efter äktenskapsskillnaden upprättat testamente förordnat, att vid hans död hans kvarlåtenskap skulle med full äganderätt tillfalla Anna Karolina Köhler jämte viss annan person, till lika fördelning dem emellan.

På grund av nu anförda omständigheter och med beaktande jämväl av den omständigheten, att landsfiskalen Köhler, sedan han den 19 december 1905 erhållit ordinarie tjänst, under hela sin tjänstetid erlagt avgift för familjepensionering, synas starka billighetsskäl tala för att Anna Karolina Köhler hålles skadeslös för den förlorade pensionsrätten på det sätt att genom framställning till riksdagen ett årligt understöd utverkas åt henne till be-

lopp, motsvarande den familjepension, som jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) med bestämmelser angående familjepension m. m. i vissa fall, då allmänna familjepensionsreglementet ej är tillämpligt inom den civila statsförvaltningen, skulle hava tillkommit henne, därest hon varit änka efter mannen Köhler. En dylik änkepension skulle för närvarande uppgå till — inberäknat dyrtidstillägg och övriga tillägg — 1,400 kronor 40 öre för år räknat, vilket belopp närmast synes motsvara en årspension av — i med tolv jämnt delbart tal — 1,128 kronor jämte dyrtidstillägg enligt de grunder, som gälla för av riksdagen beviljade änkepensioner.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som i detta ärende visats vara för handen, finner jag mig kunna tillstyrka, att pension beredes fru Köhler i enlighet med statskontorets förslag. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att avlidne landsfiskalen Magnus Köhlers fränskilda hustru Anna Karolina Köhler, född Petersson, må från och med den 1 januari 1938 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1,128 kronor.

5:o.

Kontrollanten hos byggnadsstyrelsen Anders Bergholms änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Bergholm var född den 10 juli 1877 och avled den 11 mars 1938;

att han under tiden 1 juni 1919—21 augusti 1925 var anställd såsom målarmästare hos arméns kasernbyggnadsnämnd;

att han under tiden 22 augusti 1925—3 juni 1929 bedrev egen verksamhet och därunder på entreprenad utförde målningsarbeten för ett flertal i Boden förlagda regementen, ävensom för garnisonssjukhuset, flygfältet och telegrafverket i Boden;

att han från och med den 4 juni 1929 intill sin död innehade anställning med heltidstjänstgöring såsom kontrollant för målningsarbeten hos byggnadsstyrelsen;

att han för sin tjänstgöring hos byggnadsstyrelsen uppbar arvode, som för tiden intill den 24 oktober 1929 utgick med 7,200 kronor för år och under tiden därefter med 8,400 kronor för år;

att han vid sin död efterlämnade änkan Alma Elise Bergholm, född Lönnberg, vilken är född den 4 juli 1873, samt 3 söner och 2 döttrar;

att bouppteckningen efter Bergholm utvisade en behållning av omkring 800 kronor;

samt att änkefru Bergholm ej kan påräkna något mera verksamt bidrag till sitt uppehälle av sina barn.

Byggnadsstyrelsen har hemställt om utverkande av pension åt änkefru Bergholm och därvid anført i huvudsak följande:

Med hänsyn såväl till den tid, varunder Bergholm varit anställd i statens tjänst och varunder han fullgjort sitt arbete med plikttrohet och skicklighet, som ock till änkefru Bergholms ålder, finner byggnadsstyrelsen det vara be-hjärtansvärt och med billigheten överensstämmande, att ett årligt understöd beredes henne av allmänna medel.

Statskontoret har anført, att änkefru Bergholms barn enligt ämbetsverkets uppfattning visserligen borde tillsammans kunna draga försorg om sin moder men att ämbetsverket med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter ej ville motsätta sig, att pension av statsmedel bereddades änkefru Bergholm genom framställning till riksdagen. Pensionens belopp syntes enligt statskontorets mening böra bestämmas till 660 kronor för år.

Även jag anser mig kunna förorda, att pension utverkas åt änkefru Bergholm. I enlighet härmed och då det av statskontoret föreslagna pensionsbeloppet, 660 kronor för år, synes mig skäligt, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kontrollanten hos byggnadsstyrelsen Anders Bergholms änka Alma Elise Bergholm, född Lönnberg, må från och med den 1 april 1938 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 660 kronor.

6:o.

Avlidne brevbäraren Hjalmar Hedenborgs frånskilda hustru. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Hedenborg var född den 27 juni 1874 och avled den 23 februari 1927;

att han konstituerades till ordinarie brevbärare vid postverket från och med den 1 januari 1909 och erhöll avsked med rätt till sjukpension å 1,248 kronor för år från och med den 1 maj 1925;

att han var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa med ett delaktighetsbelopp, som vid tidpunkten för hans frånfälle utgjorde 470 kronor;

att han den 7 november 1903 ingick äktenskap med Johanna Axelina Broberg, född den 31 maj 1878;

att i äktenskapet föddes 2 söner och 2 döttrar, av vilka barn det yngsta föddes år 1913;

att Stockholms rådhusrätt den 28 maj 1925 dömde till äktenskapsskillnad mellan makarna, därvid hustrun berättigades att hava vårdnaden om de omyndiga barnen ävensom att av mannen utbekomma visst bidrag till det yngsta barnets underhåll;

att icke någon av makarna efter äktenskapsskillnaden ingått nytt äktenskap;

att efter mannen Hedenborgs frånfälle vart och ett av de två yngsta barnen åtnjutit pension från civilstatens änke- och pupillkassa, till dess barnet uppnått 21 års ålder, varemot fru Hedenborg såsom fränskild icke ägt utbekomma någon pension;

samt att fru Hedenborg, som är medellös och numera icke kan genom eget arbete förtjäna sitt uppehälle, lever under synnerligen bekymmersamma ekonomiska omständigheter.

Hos Kungl. Maj:t har fru Hedenborg anhållit att komma i åtnjutande av pension samt därvid framhållit, att fullmäktige för delägarna i civilstatens änke- och pupillkassa genom beslut år 1929, som av Kungl. Maj:t sedermera godkänts, med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter beviljat pension åt fränskild hustru som om makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död.

Generalpoststyrelsen har i avgivet utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot bifall till den gjorda ansökningen och därvid anfört, bland annat, följande:

Såsom sökanden i sin skrivelse framhållit, ha fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa i ett antal fall efter fränskild framställning och då särskilt ömmande omständigheter ansetts föreligga medgivit, att fränskild hustru till delägare i kassan finge, oaktat vederbörande enligt kassans reglemente icke vore berättigad till pension, vid delägares död komma i åtnjutande av pension till enahanda belopp, som skulle tillkommit henne, därest makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död. Senast den 11 oktober 1929 biföllo fullmäktige sålunda med hänsyn till särskilda omständigheter av ömmande beskaffenhet tvenne ansökningar avseende rätt till pension för avlidna delägares fränskilda hustrur. I båda fallen tillerkändes vederbörande pension till enahanda belopp, som skulle hava utgått, därest äktenskapen varit bestående vid männens död.

Enligt vad generalpoststyrelsen inhämtat har ansökan från fru Hedenborg om rätt till pension icke ingivits till civilstatens änke- och pupillkassa.

Till belysande av frågan rörande fränskild makes rätt till familjepension må följande anföras.

Vid statens övertagande av civilstatens änke- och pupillkassa, statens järnvägars änke- och pupillkassa samt telegrafverkets änke- och pupillkassa och utfärdandet i samband därmed av allmänna familjepensionsreglementet var frågan om fränskild makes rätt till familjepension ett mycket omdebatterat spörsmål. Såsom av det anförda framgår var enligt reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa fränskild make utesluten från rätt till familjepension. I då gällande reglementen för statens järnvägars och telegrafverkets änke- och pupillkassor funnos däremot stadganden, enligt vilka avlidna delägares fränskilda hustru, därest ömmande omständigheter förelågo och så prövades skäligt, kunde medgivas rätt till pension.

Vid framläggandet av proposition (nr 201) till 1936 års riksdag med förslag till allmänt familjepensionsreglemente m. m. framhöll föredragande departementschefen bland annat, att det numera knappast förelåge någon meningsskiljaktighet därom, att det under vissa omständigheter kunde vara synnerligen befogat, att fränskild make finge åtnjuta familjepension efter andre makens död, och detta även om efterlevande make funnes. I fråga om prövningen av fränskild makes rätt till familjepension intog departe-

mentschefen den ståndpunkten, att familjepensionsrätten vid befattningshavares död icke borde vara beroende av skälighetsprövning från de pensionsbeviljande myndigheternas sida utan borde följa på förhand bestämda regler samt anslöt sig till det förslag, som innebar, att fråga om sådan rätt skulle vara beroende av domstols beslut i äktenskapsskillnadsmålet. Vad som i nu nämnt hänseende föreslogs, vann också riksdagens bifall. Bestämmelser i nu förevarande hänseende återfinnas i 2 § allmänna familjepensionsreglementet.

Med hänsyn till nyss omnämnda för statens järnvägars och telegrafverkets änke- och pupillkassor gällande bestämmelser angående frånskild makes rätt till familjepension intogs i överenskommelserna med respektive kassor om kassornas överlåtande å staten en bestämmelse om pensionsrätt i vissa fall för frånskild hustru, från vilken vederbörande kassadägare erhölet äktenskapsskillnad före tidpunkten för kassans övertagande. Någon liknande bestämmelse finnes icke i den med civilstatens änke- och pupillkassa träffade överenskommelsen, enär såsom förut omnämnts rätt till familjepension för frånskild make icke förefanns enligt det för kassan vid övertagandet gällande reglementet.

Vad den nu föreliggande framställningen beträffar, finnas sålunda icke några stadganden, med stöd av vilka sökanden kan tillerkännas familjepension. Med hänsyn dels till de ömmande omständigheter, som i förevarande fall tydligen äro för handen, och dels därtill att såsom ovan anförts frånskild make i vissa andra liknande fall kommit i åtnjutande av familjepension efter delägare i civilstatens änke- och pupillkassa har emellertid generalpoststyrelsen för sin del intet att erinra mot att sökanden beredes årligt understöd att utgå förslagsvis från och med den 1 januari 1939.

Därest sökanden av fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa skulle hava medgivits pensionsrätt efter sin frånskilde make, hade en dylik pension jämlikt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) numera utgått med ett grundbelopp av 517 kronor för år jämte 20 procent tillägg ävensom dyrtidstillägg å grundbeloppet.

Statskontoret har tillstyrkt utverkande av pension åt fru Hedenborg till belopp, motsvarande vad som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död, och har statskontoret härvid anført, bland annat, följande:

Såsom generalpoststyrelsen i ärendet framhållit, är sökanden såsom frånskild icke författningsenligt berättigad att erhålla pension efter sin framlidne make. Med hänsyn till den ställning fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa tidigare intagit i liknande fall — t. ex. enligt beslut av 1926 års fullmäktige angående pension åt f. d. vaktmästaren J. F. O. Bäckströms frånskilda hustru och 1929 års fullmäktiges beslut i fråga om pension åt f. d. brevbäraren K. A. L. Ahlstrands och f. d. postassistenten J. H. Nyléns frånskilda hustrur — synes emellertid anledning förefinnas för antagandet, att, därest kassan icke övertagits av statsverket, kassans fullmäktige på grund av föreliggande omständigheter av ömmande art beviljat sökanden i nu förevarande ärende pension från kassan till enahanda belopp, som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap varit bestående vid mannens död.

Förutom de billighetsskäl, som enligt föreliggande framställning tala för ett dylikt medgivande, får statskontoret framhålla, att enligt vad ett till ämbetsverket ingivet läkarintyg utvisar sökanden på grund av blodkärslsjukdom och reumatisk muskel- och ledvärk är oförmögen till förvärvsarbete.

Enligt statskontorets mening bör sökanden icke i familjepensionshänseende komma i en sämre ställning genom statsverkets övertagande av änke- och pupillkassan. Med hänsyn till de omständigheter av säregen och ömmande art, som i förevarande fall äro för handen, vill ämbetsverket därför förorda, att riksdagens medgivande inhämtas därtill, att sökanden måtte från och med den 1 januari 1939 komma i åtnjutande av familjepension till enahanda årliga belopp, som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap fortfarit till mannens död.

Med hänsyn till vad i ärendet anförts till stöd för den föreliggande framställningen vill jag icke motsätta mig, att förslag förelägges riksdagen i fråga om pension åt fru Hedenborg. Pensionen synes mig böra bestämmas till ett belopp av 588 kronor för år, vilket belopp jämte därå utgående dyrtidstillägg ungefärligen motsvarar vad som sammanlagt skulle hava tillkommit fru Hedenborg, om makarnas äktenskap bestått till mannens död. Beträffande tidpunkten, varifrån pensionen bör utgå, ansluter jag mig till ämbetsverkens förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att avlidne brevbäraren Hjalmar Hedenborgs franskilda hustru Johanna Axelina Hedenborg, född Broberg, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, uppbära en årlig pension av 588 kronor, att utgå av postmedel.

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o—6:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Wærneman.